

Література:

1. Азарова А.О. Методики оптимізації структури капіталу підприємства / А.О. Азарова, Л.А. Кілимник // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць ДНУ. – 2008. – Випуск 240 : В 5 т. – Т. I. – С. 137-145.
2. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика: [навч. посіб.] / Борщ Л. М. – К. : знання, 2005. – 470с.
3. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: [навч. посіб.] / Брігхем Є. Ф. – К. : «Ельга – Н», 1997. – 1000 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: [навч. посіб.] / Майорова Т. В. – К. : ЦУЛ, 2009 – 472 с.

УДК 331.102.344:332.122

СКЛАДОВІ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Теницька Н.Б., аспірант

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

У статті досліджено та узагальнено особливості сучасних підходів до трактування поняття «інтелектуальний потенціал». На основі проведеного аналізу сформовано власний підхід щодо визначення, виявлено складові та чинники формування інтелектуального потенціалу.

The article examines and summarizes the features of modern approaches to the interpretation of the term "intellectual potential." Based on the analysis formed his own approach to the definition found components and factors shaping intellectual potential.

Постановка проблеми. З метою забезпечення високих темпів інноваційного розвитку в країні сьогодні все більш актуалізується проблема формування й ефективного використання інтелектуального потенціалу суб'єктів економіки, що характеризується загальним рівнем розвитку освіти, науки і культури.

Одним із актуальних завдань дослідження інтелектуального потенціалу регіону є визначення складових та виявлення чинників, що мають вплив на його формування, розвиток і реалізацію. Дослідження чинників, які впливають на інтелектуальний потенціал регіону дасть змогу у подальшому визначитися із напрямками його формування та нарощення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній літературі існує чимало фундаментальних праць, присвячених вивченню різноманітних аспектів інтелектуальної діяльності та інтелектуального потенціалу.

Важлива роль у формуванні теоретичних основ інтелектуального потенціалу належить таким зарубіжним ученим, як: К. Беккер, Д. Белл, П. Дракер, Л. Едвінссон, М. Мелоун, О. Тоффлер, Й. Шумпетер та інші.

Українські науковці почали активно досліджувати питання інтелектуалізації праці в 90-х роках ХХ ст. Значний внесок у розроблення методологічних засад зробили В. Куценко, О. Грішнова, І. Каленюк, О. Бутнік-Сіверський, А. Красовська, Ю. Канигін, К. Матусевич, С. Вовканич, Є. Панченко, В. Орищенко, М. Долішній, О. Яновський, С. Мочерний,

В. Прошак, О. Довгань, І. Мойсеєнко, М. Демчишин, О. Кендюхов, М. Гуревичов, О. Стефанишин, Н. Городянська, В. Гунько, О. Моліна, Ю. Махомет, В. Мурашко та інші.

Відмічаючи безсумнівну цінність і значимість проведених наукових досліджень, ми вважаємо, що в умовах сучасного трансформаційного періоду в економіці України та поглиблення її міжнародної економічної інтеграції здійснення подальших розробок у цьому напрямі є досить актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження й узагальнення наукових підходів щодо трактування поняття інтелектуального потенціалу, визначення складових та виявлення чинників, що мають вплив на його формування, розвиток і реалізацію.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економіці інтелектуальний потенціал виходить на передній план, оскільки він є одним із основних факторів, що визначають сьогодні конкурентоспроможність економічних систем.

Аналіз літературних джерел дозволяє виділити три підходи до трактування поняття «інтелектуальний потенціал»: ресурсний, функціональний та цільовий підходи.

Представники ресурсного підходу (В. Куценко, О. Грішнова, І. Каленюк, О. Бутнік-Сіверський, А. Красовська, А. Гадзало, В. Зінов, О. Моліна [3], Ю. Махомет [4] та інші) трактують інтелектуальний потенціал як сукупність інтелектуальних ресурсів: знання, здібності населення, система освіти, комп'ютерне забезпечення, система зв'язку, бази даних (бібліотеки та електронні системи), система науки та інтелектуальна власність.

У рамках функціонального підходу (Ю. Канигін, К. Матусевич, С. Вовканич [1], Є. Панченко, В. Орищенко, М. Долішній, О. Яновський) сутність інтелектуального потенціалу відповідно полягає у здатності економічних суб'єктів виконувати певні дії з метою відтворення їх інтелектуальних ресурсів.

Представники цільового підходу (С. Мочерний, В. Прошак, О. Довгань, І. Мойсеєнко, М. Демчишин, О. Кендюхов, М. Гуревичов, О. Стефанишин, Н. Городянська, В. Гунько [2], В. Мурашко [5]) при визначенні інтелектуального потенціалу акцентують увагу на здатності сукупності інтелектуальних ресурсів досягати поставлених цілей.

До загальних характеристик інтелектуального потенціалу, які простежуються через всю різноманітність підходів і трактувань цього поняття, слід віднести: по-перше, доцільно виділити два суб'єкта дослідження. Один з них – це підходи до визначення інтелектуального потенціалу особистості – окремого суб'єкта – людини. Інший – це визначення інтелектуального потенціалу суб'єкта – системи (підприємства, регіону, країни).

Що стосується інтелектуального потенціалу суб'єкта – системи, то на його формування та розвиток впливає інтелектуальний потенціал людей, які складають дану систему (підприємство, регіон, країну), а також стан системи освіти, науки, культури та генетичний фонд суспільства в цілому.

При формуванні і визначенні ієрархічної структури інтелектуального потенціалу базовим є інтелектуальний потенціал людини, що визначається вродженими психофізіологічними і розвиненими психічними властивостями особистості.

Тому до вивчення інтелектуального потенціалу потрібно підходити з двох сторін: з однієї – як до сукупності людей-володарів знань, які орієнтуються на пізнавальну і перетворювальну діяльність, а з іншої – як сукупності наукових, технічних, соціальних, культурних знань, що представлені матеріально-технічними формами.

По-друге, інтелектуальний потенціал характеризується певним комплексом складових його елементів (див. рис. 1), а саме:

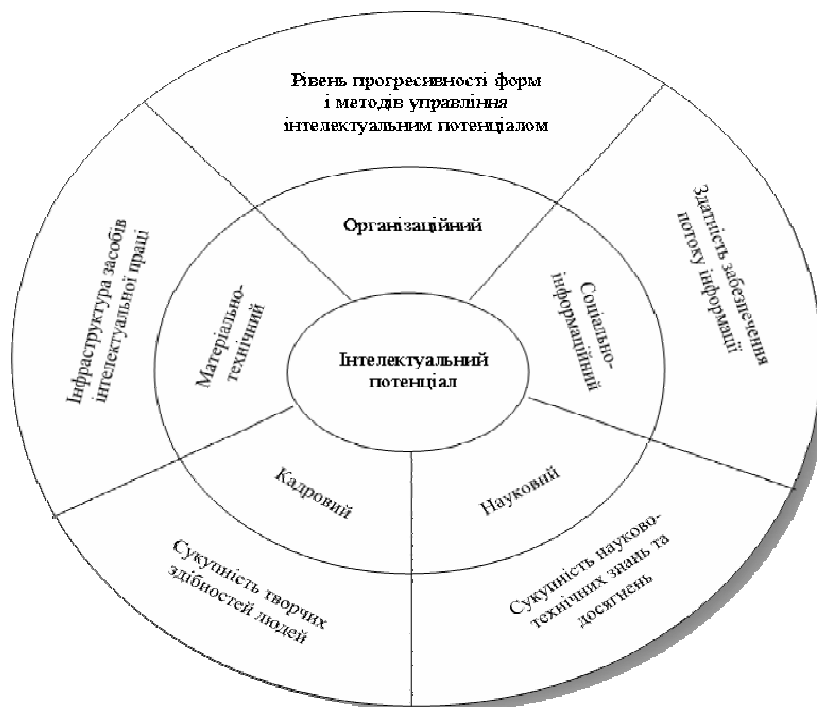

Рис. 1. Елементний склад інтелектуального потенціалу

- Кадровий елемент – сукупність творчих здібностей людей.
- Науковий елемент – сукупність науково-технічних знань і досягнень.
- Матеріально-технічний елемент – інфраструктура засобів інтелектуальної праці.
- Соціально-інформаційний елемент – здатність забезпечення потоку інформації.
- Організаційний елемент – прогресивність форм і методів управління інтелектуальним потенціалом, що застосовуються і забезпечують комплексну єдність усіх його складових на макро- і мікрорівнях.

По-третє, інтелектуальний потенціал існує як реалізований, нереалізований та той, що не підлягає реалізації. Структура кожного з яких представлена системою знань і здібностей (див. рис. 2).

Рис. 2. Система знань і здібностей в структурі інтелектуального потенціалу

У структурі інтелектуального потенціалу реалізований потенціал, а саме реалізовані знання і здібності, представлені інтелектуальним капіталом, що є, в свою чергу, багатством людини, його активом, який використовується, продається і обов'язково приносить вигоду у вигляді результатів інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності.

По-четверте, серед факторів, що впливають на інтелектуальний потенціал господарюючого суб'єкта, виділяються чинники внутрішнього середовища (мікрофактори), чинники зовнішнього середовища (макрофактори) та егофактори (див. рис. 3).

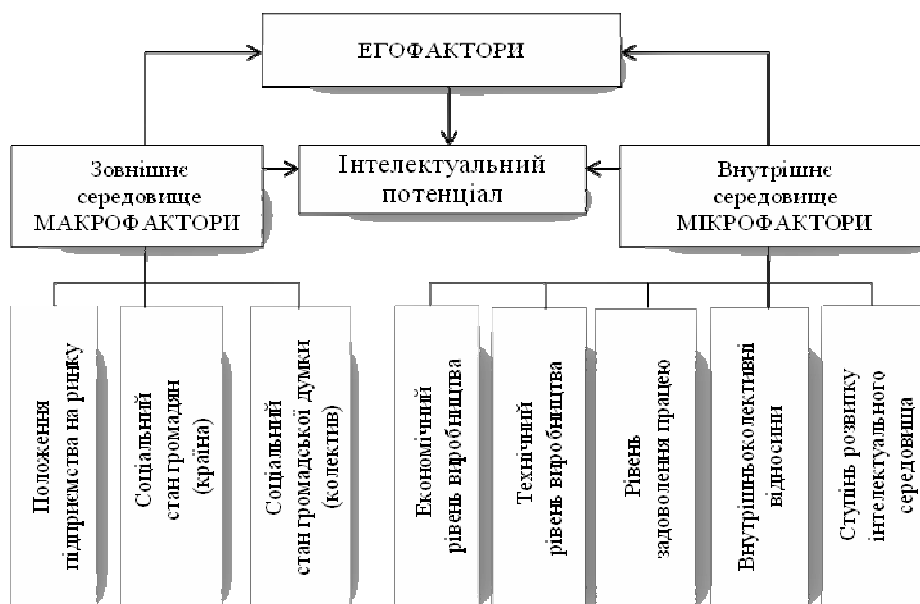

Рис. 3. Фактори, які впливають на інтелектуальний потенціал

Основними внутрішніми факторами є: економічний, технічний рівні виробництва, ступінь задоволеності працею, внутрішньоколективні стосунки, а також рівень розвитку інтелектуального середовища на підприємстві.

Серед макрофакторів виділяються становище підприємства на ринку, соціальне становище громадян у країні та стан громадської думки щодо діяльності колективу.

Егофактори формуються під впливом як зовнішніх так і внутрішніх факторів, та являють собою емоційно-психологічний стан особистості, тобто те середовище, в якому реалізуються креативні здібності.

По-п'яте, інтелектуальний потенціал трактується як інтегральна характеристика, а його оцінка проводиться шляхом розрахунку інтегральних показників різного виду.

Зростання інтелектуального потенціалу визначається: з одного боку – можливостями забезпечувати науку сучасними калітало- і ресурсоемними приладами, апаратами й установками, які самі по собі є втіленням новітніх досягнень наукової і технічної думки, а з іншого – ключовою роллю сфери освіти у формуванні науково-технічного та інтелектуального потенціалів. Саме сфера освіти створює базу для проведення НДДКР, забезпечує суспільство науково-дослідними кадрами, а також готує основу для впровадження результатів НДДКР у виробництво – здійснює підготовку та перепідготовку виробничо-управлінських, технічних та інших кадрів.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що інтелектуальний потенціал, на нашу думку, – це узагальнений показник, який комплексно характеризується його структурними елементами – фізичним, освітнім, науково-інноваційним, інформаційно-комунікаційним та соціально-культурним потенціалом, що обумовлені особливостями та факторами розвитку окремого регіону.

Такий підхід дозволяє сформулювати інтелектуальний потенціал у тому середовищі, яке можна назвати інноваційним, за умови активної взаємодії усіх вищеперерахованих систем.

Література:

1. Вовканич. С. Соціогуманістична стратегія інтелектуального забезпечення інноваційного розвитку [Текст] / С. Вовканич // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 41-52.
2. Гунько. В.І. Інтелектуальний потенціал регіону: сутність, структура, проблеми формування та використання [Текст] / В.І. Гунько // Вісник Черкаського національного університету. Економічні науки. – 2009. – Вип. 153. – С. 95–100.
3. Молина. Е.В. Інтелектуальний потенціал регіона [Текст] / Е.В. Молина // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 279-284.
4. Махомет. Ю.В. Сутнісна характеристика інтелектуального потенціалу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/21.pdf.
5. Мурашко. В.В. Організаційно-економічне регулювання використання та розвитку інтелектуального капіталу: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» [Текст] / В.В. Мурашко. – Донецьк, 2006. – 22 с.